

Looming, interpretatsioon ja teadmised käsikäes

Ene Kangron, Inge Raudsepp

Tänavune üleriigiline muusikaolümpiaad toimus veebruaris. 2008. a olümpiaadil oli varasematega võrreldes mitu uuendust.

Nooremas rühmas laiendati osavõttu (6. ja 7. klass); vanemas laiendati osavõttu kogu gümnaasiumiastmele (10.–12. klass); esitatava laulu valik oli vaba; esmakordselt oli noodistlaulmise voor ka nooremas astmes; uudne komponent oli kodus ettevalmistatud kirjalik muusikaarvustus (gümnaasium) ja muusikaelamust kirjeldav esse (noorem rühm); muusikalist silmaringi arendavad küsimused nooremale vanuserühmale põhinesid teatri- ja muusikamuuseumi veebilehe tabel (vanema rühma muusikalise silmaringi küsimused olid traditsiooniliselt seotud ajakirja Muusika viimase aastakäigu väljaannetega); lõppvoor toimus kahel päeval; esmakordselt toimus üleriigilisest voorust osavõtjate ühine diskussioon muusikast, mida sel aastal juhtis helilooja Timo Steiner; esmakordselt esinesid olümpiaadi lõppkontserdil laulu- ning omaloomingu vooru parimad.

Osalejate arv piirkonnavoorudes on aasta-aastalt suurenenud: kui 2002. a osales 172 õpilast, siis tänava juba 256 (182 nooremas ja 74 vanemas astmes). Aasta-aastalt on suurenenud nende osalejate arv, kes pole muusikat süvendatult õppinud. Kõigil olümpiaadidel on lõppvoorujõudnud õpilasi, kelle muusikateadmised ja -oskused pärinevad ainult üldhariduskooli muusikatunnist. Sel aastal osales olümpiaadil esmakordselt ka üks hariduslike erivajadustega õpilane Tartu Emajõe Koolist, kes sooritas kirjalikke ülesandeid punktikirjas.

Järgnevalt lühiülevalde IV muusikaolümpiaadi sisust ja tulemustest.

Noorem vanuserühm (6.–7. kl)

Žürii esimees helilooja Olav Ehal; liikmed: Kadi Härma, Pääsküla Gümnaasiumi muusikaõpetaja; Ene Kangron, EMTA koolimuusika instituudi dotsent; Katrin Raamat, Tallinna 37. KK muusikaõpetaja; Vilja Sliževski, EMTA hääleseade lektoraadi juhataja; Moonika Tooming, GAG-i muusikaõpetaja; Liivi Urbel, TIK-i muusikaõpetaja.

Üleriigilises voorus osales 26 õpilast (6. klassist 9 ja 7. klassist 17).

Kirjalikud ülesanded

Liivi Urbel: „Hästi õnnestusid muusika kuulamise, rütmi- ja noodiõpetust puudutavad ülesanded, paranenud on relatiivne noodilugemisoskus ning laienuid üldine muusikaline silmaring. Raskusi valmistas regilaulule värsste loomine, helilooja Alo Põldmäe fotodelt relatiivse noodilugemissüsteemi põhialustest – astmete õpetamise järjekorrad ning astmemudelid muusikalises loogikast. Harjutused olid mõeldud astmetega laulmiseks ning kasutusel olid erinevad positsioonid: J=G, J=F, J=C.

Noodistlaulmine

Ene Kangron: „Nooremas vanuseastmes kuulus noodistlaulmine esmakordselt olümpiaadi kavva ning tulemustega võib rahule jääda. Aga mitte rohkem. Harjutuste koostamisel lähtusime relatiivse noodilugemissüsteemi põhialustest – astmete õpetamise järjekorrad ning astmemudelid muusikalises loogikast. Harjutused olid mõeldud astmetega laulmiseks ning kasutusel olid erinevad positsioonid: J=G, J=F, J=C.

Üleriigilise vooru 26 harjutusest 12 olid moll-helilaadis, kasutatud oli peaaegu kõiki õpitud rütmivorme.

Noodistlaulmist hinnati 10-punktsüsteemis. 10 punkti saavutas 2; 9–8 punkti

Muusikaõpetuse olümpiaadi üleriigiline voor: noorema vanuseastme osavõtjad Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia orelisaalis.

Omalooringu voor – esineb noorema vanuseastme võitja Heleri All.

8; 7–5 punkti 7 ja alla 5 punkti 9 õpilast. Vastavalt olümpiaadi juhendile tuli harjutust laulda astmenimedega ning valida laulmiseks sobiv helikõrgus. Alla viie punkti kogunud õpilastele oli astmetega laulmine suhteliselt võõras ja seetõttu soovisid nad laulda tähtnimetustega originaalhelistikus. Kuid enamik neist ei suutnud harjutust ka tähtnimetustega õigesti laulda. Samas olid nende õpilaste tulemused laulu esitamise voorus head ja mõnel puhul ka väga head – seega on tegemist ikkagi muusikaalsete noortega.

Tõenäoliselt vajab laste muusikaline kirjaoskus märksa tõsisemat tähelepanu. Ja muusikalise kirjaoskuse all ärge mõistkem noodimärkide kirjutamist või taktijoonete tõmbamist, vaid eelkõige ikka noodistlaulmist. Töö elementaarsete kõlamudelite meeldeajutamisel ja laulsiid ilmselt poolhaige häälega. Oli neid, kes kaotasid esinemisnärvi tõttu muusikalises eneseväljenduses, jäi mulje, et noored pole harjunud publiku ees üksi laulma.

Laulu esitamine

Vilja Sliževski: „Enamiku esinejate lauluvalik oli eakohane, oli nähtud vaeva teksti, intonatsiooni ja muusikalise fraasi väljatöötamisega. Üldmulje oli sümpaatne ja suhteliselt ühtlane. Mõned põdesid viirushaigust ja laulsiid ilmselt poolhaige häälega. Oli neid, kes kaotasid esinemisnärvi tõttu muusikalises eneseväljenduses, jäi mulje, et noored pole harjunud publiku ees üksi laulma.

Mulle näib, et õpetajad suudavad õpilastega tulemuslikult teha küll muusikalist tööd, kuid vokaalsel juhendamisel on sageli siiski abitud. Ei tunta hääleparaadi töö põhimõtteid ja arengu iseärasusi, eriti häälemurde ajal. Sageli osutus probleemiks õige

helistiku valik. Sellest tulenes ebakindlus hääle kujundamisel ning registreite ühendamisel, mistõttu kannatas hääle kandvus ning väljendusrikkus.

Erandi moodustasid omalooringu voorus esitatud laulud, milles esitaja suhe muusikasse aitas tehnilisi raskusi ületada ning tulemuseks oli emotsionaalne ja igati nauditav esitus. Jõudu kõigile edasilükkumiseks!”

Gümnaasiumiaste (10.–12. klass)

Žürii esimees helilooja Timo Steiner; liikmed: Teele Jõks, laulja ja vokaalpedagoog; Koidu Ilmjärv, Õismäe HG muusikaõpetaja; Eve Karp, Tallinna RK muusikaõpetaja ja EMTA lektor; Inge Raudsepp, REKK-i kunstiainetes peaspetsialist; Ia Remmel, ajakirja Muusika peatoimetaja; Aive Skuin, Audentese Erakooli muusikaõpetaja.

Osalejaid oli 20 (9. klassist 1 õpilane, 10. klassist 2, 11. klassist 12 ja 12. klassist 5 õpilast).

Kirjalikud ülesanded

Eve Karp: „Kuulamisülesanded esitati audio- ja videokatkenditena, mille järgi tuli tunda ära eesti heliloojaid ja nende teoseid, interpreete ja muusikakollektiive. Maailma tuntud heliloojate teoste kuulamisel tuli määrata taktimõõtu, taktide rütmi ning harmooniat (duur-moll akordid), tunda koori- ja hääleliike ning esituskoosseise.

Muusikateoreetiliste ülesannete sisuks oli ka relatiivse süsteemi ja absoluutsete helikõrguste tundmine; meloodia noodistamine bassivõtmes; muusikaliste mõistete, žanride ja vormide tundmine.

Raskemateks ülesanneteks osutusid duur-moll saateakordide määramine kuulamise järgi, etteantud meloodia noodistamine bassivõtmes ning puuduvate astmete leidmine laulule „Puu on puude kõrgune”.

Muusikalist silmaringi puudutavates videoülesannetes tunti hästi dirigent Anu Talit ja Tõnu Kaljustet, vähem ansambli Hortus Musicus ja Andres Mustoneni. Tänu Hortus Musicuse köitvale kontserdile olümpiaadi avapäeval on see lünk nüüd täidetud. Väga hästi vastati ajakirja Muusika põhjal esitatud küsimustele.”

Noodistlaulmine

Inge Raudsepp: „Mõlema vooru ülesanded olid lihtsad ühehäälsed meloodiad kuni kahe võtmemärgiga helistikes. Tallinna gümnaasiumide õpilased näitasid piirkonnavoorus noodist laulmisel tunduvalt paremat taset kui üleriigilisest voorust osavõtjad. Kuigi kõik lõppvoorust osalenud olid õppinud muusikakoolis, suutsid üleriigilises voorus vaid üksikud esitada harjutuse tervikuna veatult: laulmisel tekitasid probleeme nii õiged helikõrgused, rütm kui ka intoneerimine. Sageli kaotati helilaaditun-

netus ning püüti laulda üksikuid helikõrgusi või intervalle. Solfedžeerimisel kasutati valdavalt absoluutkõrguste nimetusi, vaid kaks õpilast laulsiid harjutuse relatiivses süsteemis. Kokkuvõtvõtt võib öelda, et noodistlaulmise tase on tagasihoidlik ükskõik missugust süsteemi kasutades, olgu see siis relatiivne, absoluutne või Do-Re-Mi. Selleks, et säiliks ja areneksid põhikoolis omandatud oskused ja võimed noodistlaulmisel, tuleks seda rakendada nii gümnaasiumi muusikatunnis kui ka koorilaulus.”

Laulu esitamine

Teele Jõks: „Eriti kosutav oli minu jaoks omalooringuvoor, sest millegi päris oma kirja panemine võtab noorelt palju rohkem süvenemist kui olemasoleva interpreteerimine. Ent loomulikult sõltub see igaihe andest ja anded on erinevad. Oli neid, kellele ehk ei ole piisavalt lauluhäält ja vokaalset vaistu, et üksinda kuulajate ette astuda, kuid oli ka neid, kellele eneseväljendus hääle abil tundus väga loomulik olevat. Oli ka esinejaid, kellel selgelt olemas vokaalsed eeldused laulmise tegelemiseks, kuid kelle muusitseerimine ei pruukinud jõuda kuulajateni. Häält ja tehnikat ei tohi unarusse jätta, kuid lõppkokkuvõttes on need siiski vahendid, mis esenesest ei toimi. Lauljad peaksid austama oma kuulajaid põhjaliku ettevalmistuse ja tingimata ka sobiliku esinemisriitusega, mis ei pea olema liialdatult väljapeetud, kuid võiks kuulajale siiski märku anda, et esinemine on pidupäev.”

Muusikaline omalooming

Timo Steiner: „Gümnaasistide omalooringu voorus oli saak rikkalik ja mitmekülgne. Seekord olid noored usinasti töötanud kahes kategoorias: klaveri- või ansambliasaatega poplaul ning siivamuusika kategooriasse sobivad läbikomponeeritud palad. Mõlema žanri tipud olid väga heal tasemel ja nautitavad ning žüriil oli otsust teha mõistagi väga raske. Head meelt tegi, et ei kasutatud ainult standardseid koosseise, vaid pillide paletti kuulusid ka näiteks tšello ja kontrabass. Parimad teosed olid koguni nii head, et nendega võiks tutvuda ka laiem muusikaavalikkus. Sestap kuuleme võidutõid uuesti heliloojate liidu korraldatud iga-aastase Eesti muusika päevade festivali noorimate heliloojate kontserdil, mis toimub 9. aprillil Tallinna Inglise Kolledži saalis.

Lõpetuseks ka ühest silma jäänud probleemist. Nimelt napib noortel väljaspool Tallinna võimalusi saada loominguallast professionaalset nõu ja julgustust. Et akadeemiasse heliloomingut õppida tahtjaid on viimasel ajal vähevoitu, aga andekaid inimesi, nagu tõestas olümpiaad, on küllalt, tuleks ilmselt senisest immukamalt mõelda värbamistöö korraldamisele ning eriala propageerimisele. Seda enam, et noorte loominguallast kontserdid on minu kogemust mööda alati väga populaarsed.”

Kirjutised muusikast

Ia Remmel: „Muusikaarvustuse kirjutamiseks said õpilased kaasa juhendi. Hilisemas diskussioonis olümpiaadi lõppvoorust osalenud õpilastega selgus, et sellest oli kirjutamiseks palju kasu. Silma hakkas tööde hea vormistus, muusikaõpetajate sõnul olid abiks olnud emakeeleõpetajad. Vigu oli vähe, mõnes töös esines probleeme sõna „kontsert” käänamisega.

Oli palju sisukaid ja huvitavaid kirjutisi, rohkelt värskeid mõtteid, ehedat vaimustust ning ka põhjendatud kriitikat. Toimunud diskussioonis juhtisin pisut tähelepanu omadussõnade ja võrdluste kasutamisele ning sellele, et töö taustainfo ja oma mõtete osa tuleks hoida parajas tasakaalus.

Temaatilisel oli külastatud kontsertide ring lai, ulatudes laulupeost, „Valgest gospelist”, Birgit Õigemele kontserdist NYJD festivali lõppkontserdi ja Erkki-Sven Tüüri „Wallenbergini”. Üks töö käsitles ka pärimusmuusikat.”

Kerri Kotta: „Muusikast kirjutamine on oskus, mida omandatakse aastaid. Olümpiaadile saadetud kirjutised paistsid silma julguse ja kriitilisusega arvustavate teoste ja nende esitajate suhtes. Kriitilisus ei väljendunud aga metoodiliselt väljapeetud hoiaku, vaid pigem ausalt väljendatud emotsionaalse reageeringu, frustratsiooni või pettumusena. Seetõttu võis sedasorti kriitiline hoiak ihe hetkega vahelduda vaimustusega arvustatava kontserdi mõne teise aspekti suhtes. Just sellised lõigud, kus kirjutaja isik varjamatult esile tuli, olid ehk nii autoritele kui ka lugejatele kõige avastuslikumad ja moodustasid vastukaalu lõikudele, mis ei suutnud minna kaugemale konventsionaalsete käibetõdede kordamisest.

Kohati üllatas noorte autorite võrdlemisi suur läbinägelikkus, mis ei lasknud end petta taktikatest, mida interpreet kontserdi „pästmiseks” võis rakendada. Paljud kirjutised kandsid avastuslikkuse pitsert, sageli oli muusikaelamust kirjeldatud kui esmakohatumist varem tundmatuga. Teatav rabeusus on nii noorte kirjutajate puhul muidugi loomulik. Paradoksaalselt võis see anda aga kirjatükkidele isegi lisaväärtuse – lugeja ei saanud kunagi olla väga kindel, missugused järeldused autor oma kogemustest teeb.

Hoolimata kirjutiste kohati ebapiisavast tasemest, on hea tõdeda, et algus sellel teel on tehtud. Igal juhul tuleks õpilaste tegevust, mis süvendab nii keele- kui ka muusikataju, toetada ja julgustada. Võimalused oma kirjutisi avaldada on oluliselt avaradunud. Pean siin silmas näiteks internetis leiduvaid võrguväljaandeid, foorumeid jne, kus samuti võiks domineerida kvaliteetne, läbitunnetatud ja tark mõte. Oma käit on gümnaasistidel selles vallas võimalik juba varsti taas proovida, sest Eesti Muusikateaduse Seltsi korraldatav muusika lühiuurimuste või esseede konkurs on plaanis läbi viia juba käesoleva aasta sügisel. Eesti Muusikateaduse Seltsi nimel kutsun kõiki selles osalema.”

Lõpetamine ja autasustamine

Autasustamine põnevaks ja emotsionaalseks eelmänguks kujunes kontsert, kus esinesid olümpiaadi parimad lauluesitajad ning silmapaistvad omalooringu autorid.

Esimesest olümpiaadist alates on 1., 2., ja 3. koha saavutanutele auhindadeks olnud muusikainstrumentid, eriauhindadeks DVD-d, CD-d ja raamatud. Sel aastal pani Eesti Pärimusmuusika Keskus välja ka kaks pere päevapiletit Viljandi pärimusmuusika festivalile.

Auhinnafondi toetasid kirjastused Koolibri, Avita, SP Muusikaprojekt, SE&JS. Raamatuga tänati ka õpetajaid, kel oli lõppvoorust mitu õpilast: Eve Eljand (Otepää G), Monika Kaur (Tln Saksa G), Mai Rand (Kuressaare G), Heli Roos (Tln Reaalkool).

Head muusikaõpetajad! Tänu teile võib lugeda 2008. aasta muusikaolümpiaadi kordalainuks. Ootame teie ettepanekuid, ideid ja mõtteid – ikka selles, et olümpiaadist kujuneks tähtsündmus kõigile muusikahuvilistele.